

Introducció

Marcel Balasch Domínguez
Marisela Montenegro Martínez

P06/10052/01984

Índex

1. Psicologia social i els problemes socials	5
2. Sentit de l'assignatura	10
3. Perspectives, agents i àmbits d'estudi sobre els problemes socials	15
3.1. Perspectiva funcionalista i les intervencions dirigides	15
3.2. La perspectiva conflictivista i les intervencions participatives	17
3.3. Perspectiva socioconstruccionista	18
3.4. Perspectiva situada	19
3.5. Acció col·lectiva	20
3.6. Problemes socials i la societat de la informació i del coneixement	21
4. Estructura dels mòduls i apartats i eixos d'entrada per a la seva lectura	23
4.1. Exemples il·lustratius	24
4.2. L'avaluació, la perspectiva situada l'acció col·lectiva: alguns comentaris sobre la seva lectura	26

1. Psicologia social i els problemes socials

El material didàctic d'aquesta assignatura treballa diferents maneres d'entendre i actuar enfront dels problemes socials. En aquest apartat veurem quin és el marc general en què s'inscriu aquesta assignatura. En primer lloc, veurem genèricament com des de la psicologia social –i en específic la psicologia social aplicada– s'ha treballat la temàtica i, en segon lloc, veurem quin ha estat l'enfocament general que s'ha donat al material didàctic.

La **psicologia social** és un complex entramat de perspectives, institucions, grups d'investigació, formes d'aplicació, etc. que aborda, des d'àmbits de coneixements teòrics i pràctics, diferents fenòmens que afecten els éssers humans, entesos com a imbuïts en contextos sociohistòrics i culturals. Segons la definició de Tirado (2001), la psicologia social és de la manera següent:

Aparece como materia que estudia cómo los procesos psicológicos y las acciones, relaciones, interacciones, etc. de nuestra vida cotidiana se deben concebir y analizar dentro de los marcos sociales y culturales en los cuales siempre se dan. Es decir, la psicología social se constituye como un corpus de saber científico, que proporciona una dimensión sociocultural a todos aquellos fenómenos que consideramos habitualmente psicológicos, individuales o intrapsíquicos. (Tirado, 2001, pàg. 3)

En aquest sentit, la psicologia social aborda una gran varietat de temàtiques referents als diferents tipus de relacions entre individu i societat, i no sempre hi ha acord des de les diferents perspectives que es manegen, en com és aquesta interrelació.

A partir de les diferents visions pròpies de la psicologia social, s'ha intentat donar respostes als diferents fenòmens que afecten els éssers humans. La temàtica dels problemes socials ha estat un dels àmbits d'estudi i intervenció de la psicologia social, des del qual s'han produït diferents comprensions i formes d'actuació.

Segons Blanch (1998), el principal repte que ha afrontat la psicologia des dels seus inicis ha estat el d'atendre alhora a la construcció d'un coneixement científic il·luminador de la realitat, incidir pràcticament sobre aquesta i atendre a les demandes socials de resolució de problemes i promoció de la qualitat de vida. És a dir, atendre a la dimensió teòrica, la pràctica i la social de la disciplina sense que el predomini d'un dels aspectes (el científic, per exemple) redundi en el menyscament de les altres dimensions.

Ara bé, tot i que des de les diferents perspectives que es van desenvolupar en els estudis psicosocials es poden desprendre efectes de com es poden estudiar i analitzar problemes socials i, fins i tot, intervenir sobre aquests –la qual cosa

veurem més detingudament al llarg del material didàctic–, és específicament dins de l'àmbit de la **psicologia social aplicada** en què s'han treballat majoritàriament les teories i pràctiques referents al tema dels problemes socials.

Clemente Díaz (1992) afirma que l'origen de la psicologia social aplicada té a veure amb la necessitat que en un moment determinat van tenir els professionals de la disciplina de posar-se en contacte amb el món social, sortir dels laboratoris on s'experimentava amb petits grups i començar a transformar diferents contextos mitjançant la seva acció. És a dir, atendre a la dimensió social de la professió en contra de la preeminència de l'aspecte científic i bàsic, començar a preocupar-se i actuar sobre la realitat utilitzant el coneixement adquirit en la disciplina per a guiar l'acció i crear tècniques concretes per a portar a terme aquesta tasca social; això és, desenvolupar la dimensió pràctica.

Així, enfront d'aquesta necessitat de donar resposta a demandes socials i a la promoció de la qualitat de vida assenyalada per Blanch (1998), sorgeix la psicologia social aplicada com a àmbit de professionalització de la psicologia, en què es creen metodologies i tècniques que formaran part de l'entramat d'institucions que treballen en l'àmbit dels problemes socials.

La psicologia social aplicada serà, llavors, l'encarregada de posar els coneixements produïts per la psicologia social sobre situacions concretes considerades com a problemàtiques; això és, emprar el coneixement social per a aconseguir millor la transformació de situacions problemàtiques.

Així, com diu Oskamp (1984), la psicologia social aplicada recull certs aspectes de la psicologia social i els aplica de manera sistemàtica per a l'obtenció d'algun propòsit social. La psicologia aplicada estudia com es pot portar a terme aquesta aplicació, quins coneixements bàsics es poden utilitzar en cada context problemàtic i de quina manera es pot fer una correcta "aplicació" d'aquests aspectes.

Dins de l'àmbit aplicat s'estableix una relació entre l'estudi –identificació, classificació– dels problemes socials i les formes d'intervenció social que es creen per a treballar sobre aquests, de la manera de pal·liar-los o crear formes de transformació social que incideixin sobre les seves causes. En aquest sentit, la psicologia social aplicada remet a la idea que és rellevant actuar sobre els problemes socials per tal d'augmentar la qualitat de vida de les persones que es troben d'alguna manera afectades per aquests.

Segons el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, *Aplicar* té a veure amb "Posar (una cosa) damunt una altra" o bé "Fer servir (quelcom) per a alguna cosa". La noció d'aplicació, provinent del terme *pli*, té a veure amb plegar. *Plec, desplegar, explicar* i *implicar* són paraules que són familiars propers d'*aplicació*. Aplicació, en psicologia social, seria desplegar una teoria provinent de la investigació bàsica sobre la realitat.

Com veurem al llarg de l'assignatura, aquesta manera d'entendre la psicologia social aplicada respon a una perspectiva funcionalista de la intervenció social. Des d'altres àmbits, crítics amb els postulats funcionalistes, es qüestiona la divisió que s'estableix en la psicologia aplicada majoritària entre el que és teòric, d'una banda, i el que és pràctic, de l'altra. Aquesta escissió comporta l'assumpció de dos moments clarament delimitables entre si:

la comprensió i l'acció. En primer lloc es produeix coneixement sobre la realitat i després es creen les tècniques d'intervenció adequades per a traslladar-les a l'àmbit de la pràctica.

Així, des de la psicologia aplicada s'ha treballat la definició de problemes socials. Fenòmens com la conducta delictiva i criminal, els fracassos en l'èxit acadèmic, l'atur, la farmacodependència i l'alcoholisme, els conflictes intergrupals, la vellesa, etc. (Gale i Chapman, 1990) han estat temes tractats en els diferents manuals que hi ha en l'àmbit com a espais problemàtics que necessiten una resposta per part de la disciplina.

Per a treballar les formes de comprensió i intervenció sobre aquests espais, s'han desenvolupat àmbits d'actuació com la psicologia social del treball, de l'atur, de les organitzacions, política, jurídica, dels processos migratoris, dels prejudicis, de la salut, de l'oci i del temps lliure, etc. en què s'aprofundeix –i s'especialitza, tecnifica, etc.– en la producció de coneixement per a crear definicions dels fenòmens problemàtics i les maneres d'abordar-los i d'avaluar les actuacions que es fan sobre aquests.

La psicologia social aplicada busca abocar el coneixement produït dins del seu àmbit disciplinari a diferents espais en què apareixen els problemes socials. Aquesta psicologia està abocada a produir coneixement i actuar sobre aquells sectors de la societat que es consideren com a problemàtics.

A tall d'exemple, en el VIII Congreso de Psicología Social fet el 2003 a l'Estat espanyol, i en relació amb els àmbits temàtics propis de la psicologia social aplicada, es van desenvolupar àrees de treball com la psicologia social de la salut, la psicologia social de la família, la psicologia social de l'educació, la psicologia comunitària, la qualitat de vida i el benestar social, i la psicologia social del treball, entre d'altres. En aquestes àrees específiques es van presentar diferents treballs relacionats amb les maneres en què, des de la psicologia social, es treballa en aquests àmbits d'aplicació.

La psicologia social aplicada no ha estat, òbviament, l'únic espai disciplinari i professional dins de les ciències socials que s'ha abocat a l'estudi dels problemes socials. Per contra, aquest tema s'ha tractat des de múltiples àmbits disciplinaris, cada un des de les seves respectives especificitats. Disciplines com la sociologia, el treball social i l'educació social, entre d'altres, han desenvolupat també formes de comprensió i intervenció sobre aquesta temàtica. És per aquesta raó que en el material didàctic es parlarà en termes dels coneixements i pràctiques que s'han desenvolupat en l'àmbit de les ciències socials –més que treballar específicament des de la psicologia social– per a tractar la temàtica dels problemes socials.

Bibliografia

Alvaro, J. L., Garrido, A, i Torregrosa, R. (Coord.). (1996). *Psicología social aplicada*. Madrid: McGraw-Hill.

Genèricament, des de les ciències socials, s'entén que el terme *problemes socials* es refereix als fenòmens que es defineixen en certs contextos socials com a desequilibris enfront de les normes majoritàries de la societat o com a aspectes de la realitat que causen algun tipus de malestar o patiment per a les persones afectades per aquests.

Un problema social es diferencia dels problemes considerats personals bàsicament perquè, d'una banda, afecten sectors específics de la població –i no solament individus concrets– i, de l'altra, apelen a una responsabilitat col·lectiva per a la seva solució que, en el cas dels estats moderns, s'atribueix a l'estat com a representant del conjunt de la ciutadania.

Pel que fa a la discussió –o formes de definició– de què és un problema social enfront d'un problema individual, algunes iniciatives d'acció col·lectiva han proposat que certs problemes entesos com a individuals o privats es reassignin com a problemes socials en contextos socials donats.

Un cas paradigmàtic és el del feminisme que sota el lema "el que és privat és polític", va col·locar en la palestra de l'opinió pública la idea que el que passava "dins de les cases" –com per exemple els maltractaments a les dones– o en les seves formes de subjectivació –formes de patiment viscudes per aquestes de manera individualitzada– tenia a veure amb les maneres en què s'han establert les relacions de gènere en les societats occidentals.

D'aquesta manera, es van qüestionar significats dominants en relació amb la distinció públic/privat i es van denunciar les formes de dominació pròpies de la matriu patriarcal que estaven essent "oblidades" per ser remeses a l'àmbit del que és "privat". Fent aquest qüestionament i redefinició de significats, es va convertir en legítim buscar solucions col·lectives, tant jurídiques com de creació de formes d'atenció a les dones, i es va exigir una responsabilitat pública enfront dels problemes identificats.

El fet que un fenomen s'erigeixi com a problema social –tant des dels àmbits de les ciències socials, com des de certs grups d'interès– es converteix en una demanda social a la qual és necessari donar resposta des de les institucions i els professionals dedicats a la temàtica dels problemes socials.

Ara bé, atès que l'estudi dels problemes socials s'ha treballat des de diferents disciplines de les ciències socials i, fins i tot, des d'actors socials no associats necessàriament als àmbits acadèmics –com els qui protagonitzen accions col·lectives i moviments socials–, en aquesta assignatura s'optarà per presentar els continguts mitjançant diferents perspectives que, travessant diferents àmbits disciplinaris i formes de comprensió dels problemes socials, presenten desenvolupaments diversos d'aquest fenomen.

En aquesta assignatura es parteix de la premissa que el treball sobre les diferents maneres d'entendre i actuar sobre els problemes socials s'emmarca en múltiples formes de definició i redefinició en què estan involucrats tant institucions i persones –com ara equips interventors, persones afectades o grups d'interès– com coneixements –independentment de si són de contextos acadèmics o no acadèmics– i formes d'acció que es posen en pràctica.

Tenint en compte que l'estudi dels problemes socials està marcat per múltiples eixos disciplinaris i, fins i tot per definicions que són alienes als àmbits acadèmics i professionals, aquesta assignatura no es limitarà solament a la literatura desenvolupada des de la psicologia social aplicada per a treballar sobre la temàtica dels problemes socials.

Més aviat, d'una banda, aquesta assignatura s'organitzarà a partir de diferents perspectives de comprensió d'aquests –la funcionalista, la conflictivista/participativa, la socioconstruccionista i la situada– per a estudiar quines són les postures que aquestes prenen en relació amb l'àmbit d'estudi dels problemes socials. De l'altra, es treballarà com es veuen els problemes socials i com s'actua sobre aquests, des d'iniciatives d'acció col·lectiva. Finalment, per tal d'estudiar com les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) influeixen en aquest tema, en el mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials" es treballarà com el sorgiment dels espais virtuals han influït en la reflexió –i aparició de noves problemàtiques i iniciatives d'acció– en aquesta temàtica.

En els apartats d'aquest mòdul següents, es treballarà primerament quin és el sentit de l'assignatura, això és, les idees generals que conformen el fil conductor d'aquesta, i es destacarà l'heterogeneïtat dels continguts que cal treballar. En un proper apartat es farà un breu recompte dels aspectes que es treballaran en cada una de les perspectives que cal estudiar. I, finalment, es presenta un apartat en què es definiran els eixos de lectura possibles del material didàctic i l'estructura general dels mòduls en què es desenvoluparà l'estudi.

Resum

La psicologia social aplicada empra el coneixement psicosocial per a aconseguir la transformació de situacions problemàtiques, i busca nivells més grans de qualitat de vida per a les persones

Els problemes socials s'entenen com a desequilibris enfront de les normes majoritàries de la societat o com a aspectes de la realitat que causen algun tipus de malestar o patiment per a les persones afectades per aquests.

Atès que la definició de problemes socials ha estat desenvolupada per diferents àmbits disciplinaris i per iniciatives d'acció col·lectiva, en l'assignatura es treballaran diferents perspectives de comprensió i actuació sobre aquests.

2. Sentit de l'assignatura

L'objectiu general d'aquest apartat consisteix a traçar el sentit i les línies generals que es desenvoluparan en aquest material. Què és un problema social? Com podem identificar els problemes socials? Quines accions hem d'emprendre per a resoldre'ls? Com podem avaluar els efectes d'aquestes accions? Aquestes quatre preguntes guiaran el desenvolupament i desplegament dels continguts que s'explicaran d'ara endavant. Aquestes qüestions, respectivament, es corresponen als mòduls "Conceptes i teories sobre problemes socials", "Com sabem que hi ha un problema social", "Què fem enfront d'un problema social?" i "Sistemes d'avaluació de l'acció". Per acabar, el mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials" està centrat en la relació entre les TIC i els problemes socials. En aquest mòdul, es revisaran els nous escenaris i reptes que estan suposant la digitalització i l'emergència dels entorns virtuals en les nostres societats contemporànies, i també l'emergència tant de nous problemes associats a aquest fenomen com els nous agents socials digitals.

Abans de respondre a aquestes qüestions, és necessari atendre al concepte central que està assumit per totes aquestes i que per tant serà l'eix sobre el qual giren els continguts del material d'aquesta assignatura: **problemes socials**. Entorn d'aquest concepte han proliferat multitud de significats i es pot entendre de d'una miriada de punts de vista. *El diccionario básico Anaya de la lengua* defineix **problema** de la manera següent:

Cuestión cuya solución trata de aclararse. Enfrentamiento de un individuo o grupo ante una situación desconocida. Asunto delicado o difícil que puede admitir varias soluciones.

Segons aquesta definició, per tant, el concepte problema comporta tres assumpcions. Que es tracta d'un fenomen o qüestió, una cosa que s'ha de resoldre, aclarir o solucionar. Que es tracta d'alguna cosa que es desconeix parcialment. I finalment, que pot admetre diferents vies per a aconseguir la seva resolució.

Les preguntes formulades anteriorment, respecte dels problemes socials alberguen ahora aquestes assumpcions. Primer hem de saber què és, per a després identificar els problemes socials en un context social determinat, a continuació s'estableixen les mesures, accions i estratègies pertinents per a la seva solució i, finalment, s'avalua el grau d'eficàcia de la totalitat d'aquest procés.

Vegeu també

Podeu revisar l'organització i estructura que seguirà aquesta assignatura en l'apartat "Estructura dels mòduls i apartats i eixos d'entrada per a la seva lectura".

Com veurem, successivament, els continguts desenvolupats en aquest material s'orienten a mostrar tant perspectives teòriques que assumeixen aquestes premisses, com punts de vista crítics enfront d'aquestes, i també la diversitat d'actors socials involucrats que presenten alguna vinculació amb el concepte problemes socials. Respecte de la diversitat d'actors involucrats en la discussió en l'àmbit dels problemes socials, i seguint Rueda (1996), podem distingir entre el que és l' **acció social** (com a moviments que sorgeixen de la mateixa comunitat i que es desenvolupen com a moviments socials) i la **intervenció social** (com a actuació nascuda de la capacitat tecnocientífica d'atendre a un problema o incidir-hi). Per tant, a pesar que, freqüentment els conceptes intervenció social i problemes socials solen estar associats entre si, en aquests materials es revisaran, a més, altres agents socials involucrats en l'àmbit dels problemes socials com són els moviments socials i les iniciatives d'acció col·lectiva.

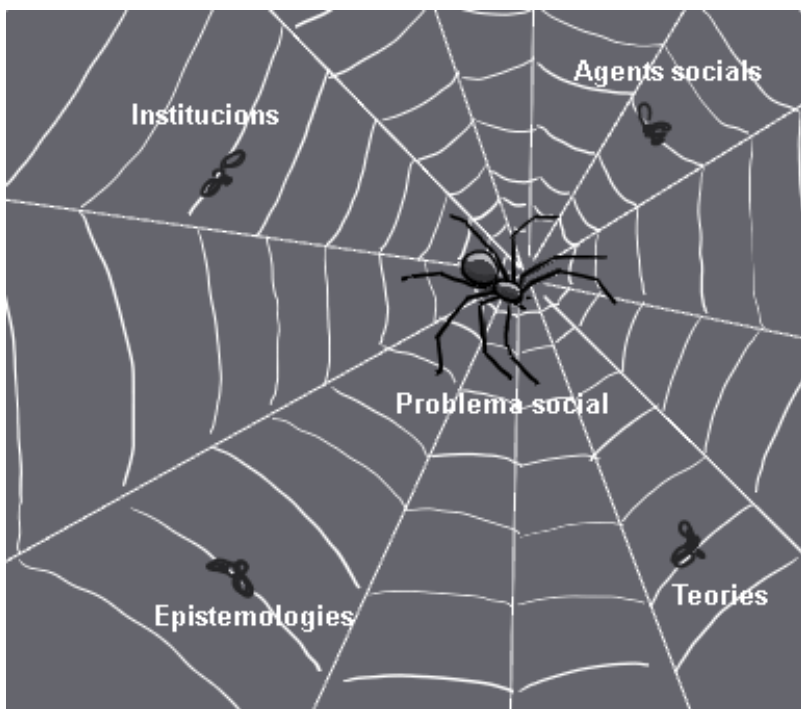
En el context de les ciències socials, el concepte de problemes socials ha conformat un camp disciplinari especialitzat en el seu abordatge. Tant la psicologia social en general com la branca de la psicologia social aplicada han desenvolupat propostes que des de les disciplines de les ciències socials ofereixen explicacions, respostes i mesures que cal adoptar enfront dels problemes socials.

Des de punts de vista **epistemològics representacionistes** se sosté la idea que el coneixement es pot considerar vàlid en la mesura en què es correspon amb la realitat i es considera que mitjançant el coneixement objectiu de la realitat serà possible respondre a les qüestions plantejades anteriorment.

No obstant això, aquestes tradicions, punts de vista epistemològics i els sabers que han produït han rebut fortes crítiques des de perspectives **epistemològiques antirepresentacionistes**, que qüestionen la idea que els objectes socials existeixen per si sols i que les ciències socials hi accedeixen per a descriure'ls. Assumeixen, per contra, que els objectes socials, com el concepte problema social, es construeixen col·lectivament mitjançant pràctiques i discursos.

Finalment, a pesar que el concepte problemes socials està fortament associat a discussions emergides en el context de les ciències socials i es parla d'intervenció social, també és possible apel·lar a "altres agents socials" que es poden vincular a aquest concepte i es remet a acció social.

El concepte problemes socials involucra una gran diversitat de punts de vista epistemològics i teòrics i diferents institucions i agents socials tant d'intervenció com d'acció social.

La metàfora suggerida en la imatge anterior ens mostra una diversitat d'entitats heterogènies involucrades en la xarxa dels problemes socials. A pesar que, com veurem, cada una d'aquestes entitats no és una totalitat clarament delimitable i independent respecte de les altres, sinó que estan diversament entremesclades, només es tracta ara d'emfasitzar la multiplicitat d'elements que estan involucrats en la teranyina que es teixeix entorn del concepte de problema social.

Per tant, el punt nodal o centre des del qual es desenvoluparà el material és el de problema social. No obstant això, com hem apuntat, el concepte mateix de problema social no és unívoc i involucra múltiples entitats que el defineixen, redefeixen, qüestionen i/o critiquen.

Reprenem ara les preguntes que formulàvem a l'inici, a saber: Què és un problema social? Com podem identificar els problemes socials? Quines accions hem d'emprendre per a resoldre'ls? Com podem avaluar els efectes d'aquestes accions? Ja podem anticipar que no tindran una resposta única. Però no és solament això, també les podem respondre amb noves qüestions: Com sabem que els problemes socials són una realitat externa a nosaltres a la qual podem accedir objectivament per a conèixer-la? O bé, quins agents socials estan legitimats per a respondre les preguntes anteriors?

En aquest punt, ja podem matisar la idea que sosteníem al principi. Si bé les quatre qüestions guiaran el desenvolupament d'aquest material, en efecte, no totes les posicions involucrades en l'àmbit dels problemes socials que tractarem estarien d'acord amb aquesta formulació.

Com anirem veient en el desenvolupament dels continguts del material, només algunes de les perspectives i enfocaments teòrics tractats consideren que en respondre adequadament les qüestions que hem formulat a l'inici serà possible atendre òptimament a la resolució dels problemes socials. Concretament, des de bona part de les perspectives predominants en l'àmbit de la intervenció social, aquestes són les preguntes que guien els passos que cal seguir per a fer front als problemes socials. No obstant això, tant des de perspectives crítiques com des de l'acció col·lectiva, es qüestiona la lògica i els marcs de comprensió que s'assumeixen des de les formes dominants d'intervenció social.

Els coneixements que s'estudiaran al llarg del material didàctic es desenvoluparan adoptant la formulació de les qüestions que tradicionalment s'han considerat rellevants per a l'àmbit de la intervenció social en problemes socials. D'aquesta manera, s'adquiriran els continguts, d'una banda, de les diferents maneres en què tradicionalment s'han ofert respostes a aquestes qüestions i, de l'altra, de les posicions des de les quals s'ha posat en dubte la pertinència d'aquestes i s'han proposat alternatives. Com veurem en l'apartat "Estructura dels mòduls i apartats i eixos d'entrada per a la seva lectura", els mòduls i apartats es desenvoluparan atenent tant a com des de diferents posicions es resolen els interrogants formulats a l'inici, com al qüestionament i crítiques que han rebut des d'altres posicions.

Per tant, aquest material no serà un compendi de tècniques i mètodes d'intervenció en problemes socials, tot i que es revisaran algunes d'aquestes. No serà una revisió exhaustiva dels àmbits d'intervenció en problemes socials ni un recompte dels estudis sobre problemes socials.

Per contra, es traçarà un escenari complex replet d'una miríada de punts de vista, perspectives i agents que comprenen de diferents maneres què són els problemes socials i les seves solucions. Per a això, es recorrerà freqüentment a l'anàlisi de casos particulars i exemples mitjançant els quals es pot reflexionar sobre els elements centrals de cada una d'aquestes posicions i les formes d'acció/intervenció que proposen, i discutir-los.

Podem concloure que l'esperit amb què es desenvolupa aquest material és el de

proporcionar eines conceptuals, teòriques i pràctiques amb què es puguin comprendre els processos psicosocials que estan presents en la definició dels problemes socials tant des de l'àmbit de la intervenció social com des de l'acció col·lectiva.

Vegeu també

Podem veure aquest desenvolupament en l'apartat "Estructura dels mòduls i apartats i eixos d'entrada per a la seva lectura".

En l'apartat "Perspectives, agents i àmbits d'estudi sobre els problemes socials", repassarem breument quines són les perspectives i els agents socials que conformaran el contingut central de l'assignatura. En l'apartat "Estructura dels mòduls i apartats i eixos d'entrada per a la seva lectura", s'explicarà com s'estructurarà el material didàctic.

Resum

Els continguts d'aquesta assignatura es desenvoluparan partint de quatre qüestions fonamentals: Què és un problema social? Com podem identificar els problemes socials? Quines accions hem d'emprendre per a resoldre'ls? Com podem avaluar els efectes d'aquestes accions?

Aquestes qüestions s'han respost des de diferents posicions epistemològiques, teòriques i institucionals. Així mateix, han involucrat no solament agents propis de la intervenció social, sinó també de l'acció social.

Aquesta assignatura proporciona eines conceptuals, teòriques, epistemològiques i pràctiques per a guiar la discussió i reflexió sobre la temàtica dels problemes socials.

3. Perspectives, agents i àmbits d'estudi sobre els problemes socials

L'objectiu d'aquest apartat és el de fer un breu recompte dels aspectes que es desenvoluparan en aquesta assignatura. Com veurem en l'apartat "Estructura dels mòduls i apartats i eixos d'entrada per a la seva lectura", l'estructura i organització de l'assignatura gira entorn de les diferents respostes a quatre qüestions que es formulen respectivament en cada un dels mòduls: Què és un problema social? Com podem identificar els problemes socials? Quines accions hem d'emprendre per a resoldre'ls? Com podem avaluar els efectes d'aquestes accions? El mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials", que no seguirà aquesta estructura expositiva, està centrat en la relació entre els entorns virtuals, els nous escenaris de la societat de la informació i el coneixement i els problemes socials.

Les qüestions que s'han formulat es respondran des de múltiples perspectives i agents socials. A continuació es farà un breu recompte dels continguts es tractaran en aquests materials.

3.1. Perspectiva funcionalista i les intervencions dirigides

La primera perspectiva estudiada en tots els mòduls serà la funcionalista. Les comprensions sobre què és la societat, com funciona i com podem intervenir en aquest funcionament per a millorar les condicions de vida de les persones i fomentar el bé comú, pròpies de la perspectiva funcionalista, han gaudit d'una forta divulgació en l'àmbit de la intervenció social fins al punt que aquest és l'enfocament predominant en aquest àmbit.

En el mòdul "Conceptes i teories sobre problemes socials", es revisaran els principis fonamentals de la perspectiva funcionalista. Aquesta perspectiva concep la societat com un sistema organitzat. El sistema social consta de diferents parts i cada una compleix una funció determinada. L'articulació de totes les parts constitueix un sistema social unitari en equilibri. No obstant això, amb el sorgiment de noves condicions i relacions socials, cada una de les parts es farà més complexa. El sistema s'haurà d'adaptar a les noves condicions i d'aquesta manera, es produirà el canvi social.

En aquest apartat s'emfasitzarà que la comprensió del canvi social des d'aquesta perspectiva remet als reajustaments que el sistema fa per a reequilibrar-se. Per això, els problemes socials, segons aquest enfocament, són les situ-

Vegeu també

Podeu veure aquesta informació en l'apartat "Estructura dels mòduls apartats i eixos d'entrada per a la seva lectura".

acions en què persones o col·lectius es relacionen disfuncionalment respecte del sistema. Es justificarà així la intervenció tècnica sobre aquests col·lectius per a millorar la seva adaptació a la totalitat del sistema.

Finalment, des d'aquesta perspectiva, el coneixement de les societats des de la racionalitat científica és imprescindible per a poder identificar aquells sectors socials que estan en relació disfuncional amb el sistema, i també per a iniciar les accions pertinents per a revertir aquesta situació.

En el mòdul "Com sabem que hi ha un problema social?", es revisaran els principis epistemològics del funcionalisme. El paper central que s'atribueix al coneixement especialitzat assumeix l'epistemologia representacionista. Des d'aquesta epistemologia, els criteris objectius mitjançant els quals és possible identificar els problemes socials s'estableixen a partir de mètodes d'observació i mesura científica. Aquests criteris queden validats com a formes de descobriment de la realitat. Partint d'aquesta epistemologia, es procedeix mitjançant l'operacionalització de constructes teòrics, l'extracció de dades de la realitat i la verificació d'hipòtesis.

Els constructes "necessitats socials" i "qualitat de vida" són treballats freqüentment per aquesta perspectiva i es revisaran en aquest apartat, i també les maneres en què s'han operacionalitzat i utilitzat en la identificació de problemes socials.

Finalment, en aquest apartat es revisaran els principis bàsics dels serveis socials i s'emfasitzarà en l'herència del pensament funcionalista en els objectius i disposicions d'aquestes institucions socials.

El mòdul "Què fem enfront d'un problema social?" revisarà les propostes d'intervenció que es desprenen d'aquesta teoria. En primer lloc, es tractaran els principis generals de la noció de psicologia social aplicada, acords amb la perspectiva funcionalista. S'emfasitzarà la connexió entre intervenció social i els coneixements, tècniques i mètodes aplicats als problemes socials.

En segon lloc, es revisaran les maneres en què s'executen i concreten les accions encaminades a pal·liar els problemes socials. Per a això, es treballaran els àmbits d'actuació dels programes en intervenció social, a saber: comunitat, intervenció familiar, tercera edat, deficiències, discapacitats i minusvalides, dones, joventut, minories socials, ètniques i immigrants i àmbit laboral. Així mateix, es repassaran les accions empreses més freqüentment en cada un d'aquests.

I finalment, es mostrarà la vinculació entre aquesta perspectiva i l'organització dels serveis socials orientats a pal·liar els problemes socials.

Per acabar, en el mòdul "Sistemes d'avaluació de l'acció" es treballaran diferents propostes d'avaluació de les "intervencions dirigides". Es revisaran les formes de sistematització de programes d'intervenció segons objectius, metes i indicadors. Es discutiran, així mateix, els dissenys experimental, quasiexperimental i no experimental i la rellevància de les nocions d'eficàcia, efectivitat i eficiència com a criteris per a l'avaluació. Finalment, es mostrarà la vinculació entre aquests mètodes d'avaluació i els principis de la perspectiva funcionalista.

3.2. La perspectiva conflictivista i les intervencions participatives

En el mòdul "Conceptes i teories sobre problemes socials" es treballaran els conceptes teòrics centrals d'aquesta perspectiva, que hereta bona part del pensament marxista.

Segons aquesta perspectiva, seguint els postulats marxistes, la societat s'entén com a dividida en dos grans grups socials amb interessos contraposats i en conflicte. Mentre que la burgesia busca incrementar el capital, el proletariat ven la seva força de treball per a sobreviure. Els sistemes de producció expressen les relacions d'explotació entre totes dues classes constituïdes. Segons aquesta perspectiva, les condicions materials de producció es connecten amb l'àmbit dels valors i ideologies que poden circular en determinats moments, de manera que es crea la consciència de les persones. Per a explicar aquesta relació, se serveixen del concepte d'ideologia que explica els mecanismes mitjançant els quals es creen valors i opinions com a resultat de les condicions materials d'opressió en un context social i històric específic. La ideologia aconsegueix que les persones en situació de marginació vegin com a "natural" aquesta situació i no com a producte de processos històrics de dominació.

Per aquest motiu, per a les perspectives conflictivistes, els problemes són socials i estructurals i les desigualtats que tenen certes persones o col·lectius no remetent a aspectes individuals, sinó a la seva posició en l'estructura social.

En el mòdul "Com sabem que hi ha un problema social?", seguint amb el que s'ha dit, es mostrarà la proposta de les perspectives participatives que, assumint la concepció conflictivista de la societat, proposen la constitució d'espais de diàleg –entre equips interventors i membres de comunitats concretes –des dels quals es qüestionen els valors i significats dominants per a transformar la realitat en contextos locals.

En aquest apartat es desenvoluparà la discussió sobre diferents conceptes. El concepte de conscienciació, mitjançant el qual les persones de les comunitats aconsegueixen desvelar els elements ideològics presents en la vida social i mobilitzar-se per a la transformació del seu entorn social. El concepte d'apoderament (*empowerment*) que promou la idea que les persones de les comunitats han d'aconseguir cada vegada graus més grans de control i poder sobre les seves vides a partir de la significació de les situacions estructurals

d'opressió i el desenvolupament d'accions per a la seva transformació. El concepte de diàleg mitjançant el qual s'aconsegueixen evidenciar les vertaderes relacions socials d'opressió emmascarades.

Es discuteix, a més, la relació entre l'interventor i la interventora i el paper que s'ha d'assignar a cada un d'aquests agents socials.

En el mòdul "Què fem enfront d'un problema social?" es revisaran diferents formes d'intervenció social des de la perspectiva participativa. Es discuteix la distinció teoria i pràctica i s'emfasitza la vinculació entre totes dues.

A continuació es reflexiona sobre les fases de la intervenció social. Aquestes fases no remetent a un ordre lineal i funcionen com a guia d'acció política i ètica en el treball amb les comunitats. Es tracta de familiarització, detecció de necessitats, sensibilització, prioritització, realització i devolució sistemàtica de la informació.

Per acabar, es discuteix el rol de l'interventor mitjançant les nocions de catalitzador social, desprofessionalització i les experiències d'investigació-acció participativa.

En el mòdul "Sistemes d'avaluació de l'acció" s'abracen els sistemes d'avaluació de la perspectiva participativa segons es tracti d'emetre judicis sobre projectes dissenyats i implementats prèviament o de sistemes d'avaluació en què les persones afectades participen en cada una de les etapes del projecte i les avaluen a mesura que es van desenvolupant. Es reflexiona sobre les diferències entre totes dues propostes d'avaluació segons el criteri de quins participen en la presa de decisions en les diferents etapes i moments de l'avaluació.

3.3. Perspectiva socioconstruccionista

La psicologia social de tall socioconstruccionista neix com a resposta a les perspectives dominants en les ciències socials en general i la psicologia social en particular. En el mòdul "Conceptes i teories sobre problemes socials" es revisen els conceptes centrals d'aquesta perspectiva. Es fa una crítica a l'epistemologia representacionista i s'afirma que el coneixement és un producte socialment elaborat. Aquesta perspectiva adopta una actitud crítica cap al coneixement donat per descomptat, posa de manifest l'especificitat històrica i cultural del coneixement, considera que aquest és sostingut per diferents processos i relacions socials i emfasitza el caràcter simbòlic i el paper del llenguatge en la construcció de la realitat social.

Els problemes socials es llegeixen en termes del que es produeix des dels discursos i les pràctiques socials que estan disponibles en els nostres contextos sociohistòrics. Les investigacions socioconstruccionistes tenen l'objectiu de desestabilitzar aquells significats que són socialment compartits sobre el que es considera com un problema social.

En el mòdul "Com sabem que hi ha un problema social?" es revisaran mètodes d'anàlisi deconstructius mitjançant els quals es mostren els mecanismes, pràctiques i discursos mitjançant els quals cert fenomen esdevé problema social. Concretament es revisen l'anàlisi del discurs i l'anàlisi conversacional. Seguidament es mostren les maneres en què es problematitzen i "desnaturalitzen" certs fenòmens que s'han definit com a problemes socials i es reflexiona sobre les relacions de poder i efectes de governabilitat que han representat certes maneres d'identificar i definir els problemes socials. Aquests aspectes s'il·lustren mitjançant una investigació en què es discuteixen els conceptes de pobresa i desenvolupament.

Per acabar, en el mòdul "Què fem enfront d'un problema social?" es treballa la noció de deconstrucció i la lluita pels significats i es justifica la relació entre la producció de significats alternatius als dominants com a forma de transformació social. Aquest apartat revisa els continguts desenvolupats sobre la perspectiva socioconstruccionista mitjançant una investigació en què es reflexiona sobre la construcció social de la delinqüència, els efectes de la comprensió dominant i les possibles alternatives a aquesta.

3.4. Perspectiva situada

La perspectiva situada de la intervenció social sorgeix a partir de la reflexió crítica entorn de les implicacions del mateix concepte d'intervenció social i les pràctiques associades a aquest. Aquesta perspectiva proporciona una mirada que qüestiona aspectes relacionats amb què significa intervenir, quins agents estan definits com a adequats per a intervenir i per a ser intervinguts, com es defineix el coneixement vàlid que legitima certes formes d'intervenció social i les implicacions que tenen els models dominants d'intervenció social.

Aquesta mirada reprèn reflexions provinents tant de les perspectives participatives com de les perspectives socioconstruccionistes, i també com a aspectes propis de les formes d'acció col·lectiva i proporciona eines per a redefinir la intervenció social.

En els tres apartats que tracten aquesta perspectiva, es treballen les assumpcions pròpies dels corrents d'intervenció social, per les quals s'entén que hi ha dos agents diferenciats: equip interventor i persones intervingudes. I els primers influeixen en la vida de les segones mitjançant la legitimitat atorgada per institucions acadèmiques i d'intervenció.

En primer lloc, es discuteix la noció de coneixement científic, prenent el concepte de coneixements situats que assumeix la parcialitat de tota forma de conèixer.

En segon lloc, es treballen críticament les assumpcions pròpies d'entendre els agents de la intervenció com a dos agents diferenciats i homogenis entre si, a partir de la noció de posicions de subjecte.

En tercer lloc, es treballa el concepte d'articulació per tal de proposar una manera d'entendre com es defineix tant el que és digne de transformació com les accions concretes de transformació social a partir d'aliances –precàries i contingents– entre diferents posicions de subjecte.

Finalment, en els diferents apartats s'il·lustren, mitjançant diferents exemples, quines són les implicacions més importants d'utilitzar les eines de la perspectiva situada per a analitzar críticament aspectes de les intervencions socials majoritàries.

3.5. Acció col·lectiva

Si fins aquí s'han revisat perspectives teòriques produïdes des dels àmbits disciplinaris que reverteixen en la comprensió de què és allò social i què són els problemes socials, l'acció social, en canvi remet a la idea que la definició del que és digne de transformació es fa des de grups d'interès que s'erigeixen en subjectes d'acció col·lectiva per a denunciar i actuar, intervenir i transformar certs fenòmens socials.

En el mòdul "Conceptes i teories sobre problemes socials" es prenen tres eixos d'anàlisi per a pensar l'acció col·lectiva, en el sentit de què fa possible aquesta acció. El descontentament amb aspectes de les societats en què apareixen iniciatives d'acció col·lectiva, la idea que és possible i desitjable la transformació social i, per acabar, les maneres en què es conforma els agents de canvi social són idees que és necessari treballar per a pensar que és possible la transformació social a partir de l'actuació de grups d'interès específics.

S'emfasitza que l'acció col·lectiva feta per agents socials específics s'orienta al qüestionament de certs significats dominants –expressant formes de descontentament– i crea i redefineix alguns significats presents en el que és social –assumint la possibilitat i desitjabilitat del canvi social.

Des de les ciències socials, els moviments socials s'han entès des de diferents marcs de comprensió. Mentre que la teoria de la mobilització de recursos emfasitza l'agència dels protagonistes de l'acció col·lectiva apel·lant al caràcter racional i la recerca conscient i organitzada dels objectius de l'acció, la teoria de les oportunitats polítiques remet a l'estructura social i política que permet i limita l'acció d'aquestes col·lectivitats.

S'abordaran altres marcs de comprensió que tracten de superar aquesta discussió considerant que l'acció es produeix en un camp de límits i possibilitats i que l'agent social que es mobilitza i mostra el seu descontentament amb l'estat de coses és definit per grups de persones organitzats.

En els mòduls "Com sabem que hi ha un problema social?" i "Què fem enfront d'un problema social?" es revisaran dos casos particulars d'acció col·lectiva que il·lustren, respectivament, experiències col·lectives en què es redefineix el que s'ha designat com a problema social i les mesures empreses des de les institucions i els àmbits d'intervenció social i experiències en què es problematitzen certs aspectes de les nostres societats contemporànies.

El primer exemple revisa els moviments de resistència global i el qüestionament que fan respecte de la mundialització de l'economia capitalista i els seus efectes. Es treballaran algunes de les accions empreses des d'aquests col·lectius per a denunciar les situacions de desigualtat social, discriminació i/o exclusió que provoquen les societats capitalistes.

El segon cas tracta d'organitzacions de col·lectius d'usuaris de "drogues" i les respostes que ofereixen a les maneres en què s'ha treballat aquest àmbit des de les institucions i els serveis socials d'intervenció. Així mateix, s'aborden les accions empreses des d'aquests col·lectius per a incidir en les polítiques institucionals centrades en el "problema del consum de drogues".

3.6. Problemes socials i la societat de la informació i del coneixement

En el mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials" es treballaran els nous escenaris emergents en les societats actuals motivats per l'expansió de les TIC i el sorgiment de noves problemàtiques i possibilitats en els entorns virtuals.

Es traçaran els nous reptes i la transformació del món arran del desenvolupament de les TIC, la complexització de la societat amb motiu de la seva creixent digitalització i l'aparició de nous agents socials en els entorns virtuals. Així mateix, s'abordarà el sorgiment de nous problemes socials relacionats amb els dispositius digitals com l'analfabetització digital o els processos d'exclusió social relacionats amb la possibilitat d'accés o no als recursos tecnològics.

Es discutirà la relació entre la transformació tecnològica i la tensió entre el que és local o el que és global. S'argumentarà que la creixent indeterminació i globalització de les nostres societats reactiva el que és local, el que és quotidià com a resposta als nous escenaris socials que dibuixen les TIC.

S'estudiaran els processos de virtualització institucional i el pas de les institucions tancades a la noció d'"extitució" que remet a la dissolució de la figura de l'interventor i al sorgiment de noves formes de governabilitat en els entorns virtuals.

I per acabar, s'incideix en les noves iniciatives d'acció col·lectiva i el paper de les noves tecnologies. S'aborden els moviments socials en xarxa, l'acció col·lectiva virtual i les noves lectures sobre moviments socials. Es treballa el cas concret del Fòrum Social de Porto Alegre.

Resum

En aquesta assignatura es dibuixa un escenari heterogeni d'agents i perspectives teòriques.

Es revisen les premisses, les maneres en què es defineix què és un problema social i les accions que cal fer des de cada una de les posicions.

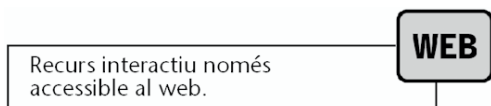
Es treballaran la perspectiva funcionalista, la perspectiva conflictivista, el socioconstruccionisme, la perspectiva situada, les formes d'acció col·lectiva i la relació entre les TIC i els problemes socials.

4. Estructura dels mòduls i apartats i eixos d'entrada per a la seva lectura

En els apartats "Sentit de l'assignatura" i "Perspectives, agents i àmbits d'estudi sobre els problemes socials" hem abordat el sentit general de l'assignatura i s'ha emfasitzat i justificat el caràcter heterogeni dels continguts d'aquesta assignatura.

En aquest apartat s'explicarà el sentit dels mòduls amb què s'estructurarà el material i les diferents maneres en què es poden llegir.

A continuació es mostra un esquema general dels materials segons mòduls i perspectives.

L'esquema anterior mostra l'estructura general de l'assignatura i els eixos d'entrada. Els materials es desenvoluparan en sis mòduls.

En el mòdul "Introducció", que hem treballat fins ara, s'ha desenvolupat una introducció general, s'ha explicat el sentit dels materials, s'ha fet un breu recompte dels continguts que es treballaran i finalment en aquest apartat es mostrarà l'estructura i eixos d'entrada dels aspectes que es revisaran.

En els mòduls "Conceptes i teories sobre problemes socials", "Com sabem que hi ha un problema social?", "Què fem enfront d'un problema social?" i "Sistemes d'avaluació de l'acció" es revisaran les diferents propostes i agents que proporcionen respostes a les qüestions formulades en cada un d'aquests mòduls: Què és un problema social (conceptes i teories)? Com sabem que hi ha un problema social? Què fem enfront d'un problema social? I com avaluem les accions empreses (avaluació)?

Finalment, en el mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials" es revisen les problemàtiques i possibilitats que ofereixen les noves TIC, i també els diferents agents socials involucrats en els espais virtuals.

Exceptuant el mòdul "Introducció", de caràcter introductori, i el mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials", centrat en la relació entre els entorns virtuals i els problemes socials, la resta del material que es desenvolupa en aquesta assignatura presenta dos eixos d'entrada. El primer eix d'entrada està conformat

per les preguntes que es formulen en cada mòdul (eix transversal de lectura), mentre que el segon eix d'entrada, el componen cada una de les perspectives, enfocaments i posicions que van responenent a aquestes qüestions (eix horitzontal de lectura).

En efecte, cada **mòdul** conté les respostes o reflexions sobre la qüestió que es planteja, des de diferents perspectives i formes d'acció social. Així, per exemple, en el mòdul "Com sabem que hi ha un problema social?", es revisaran les perspectives funcionalista, participativa, socioconstruccionista i situada, i formes d'acció col·lectiva, que ofereixen diferents respostes a aquesta qüestió. La lectura del mòdul ens proporciona una miriada de posicions i perspectives que ofereixen respostes a aquesta qüestió.

No obstant això, podem optar per treballar els materials segons un altre eix de lectura. Mentre que la lectura completa dels mòduls ens permet d'atendre a les diferents maneres en què es responen les qüestions que es formulen en cada un d'aquests, també disposem de la possibilitat de seguir els plantejaments de una de les **perspectives** i les respostes que ofereix a totes les qüestions al llarg dels mòduls. Així, per exemple, si volem conèixer les respostes que proporciona la perspectiva conflictivista o participativa a cada una de les qüestions, podem fer una lectura "horitzontal" dels materials i anar-nos desplaçant pels apartats dedicats a la perspectiva en qüestió. Aquesta lectura ens permetrà de conèixer amb quins conceptes i teories treballa aquesta perspectiva, com identifica els problemes socials, quines mesures emprèn per a pal·liar-los i com avalua aquestes accions.

A mesura que es van desenvolupant els continguts trobarem enllaços entre els apartats d'una mateixa perspectiva ubicats en els diferents mòduls.

Els materials es poden llegir segons dos eixos d'entrada: per mòduls, la qual cosa ens permet de revisar diferents enfocaments per a una mateixa qüestió, o per perspectives, la qual cosa ens permet de conèixer com es desenvolupa aquesta perspectiva, enllaçant amb els apartats de cada mòdul en què es tracta.

Aquestes dues possibilitats de lectura no són excloents, o la una o l'altra, sinó complementàries ja que ens permeten d'adquirir les diferències entre cada enfocament o el desenvolupament complet d'un sol, segons el que ens interressi en cada moment.

4.1. Exemples il·lustratius

El desenvolupament dels continguts teòrics i conceptuals que s'expliquen en aquests materials, en estar vinculats a l'àmbit dels problemes socials, tenen un marcat caràcter aplicat i pràctic. Les comprensions sobre què entenem per so-

cietat i per problemes socials repercutirà en les maneres en què s'identifiquen els problemes socials i en les mesures empreses per a combatre'ls. Com veurem, fins i tot es debatrà la distinció entre els sabers pràctics i els teòrics.

Per aquests motius, freqüentment es recorrerà a exemples i casos concrets en què s'apliquen les premisses defensades des de cada una de les posicions que es treballaran. En alguns apartats aquests exemples s'aniran intercalant amb el desenvolupament dels continguts teòrics, i en d'altres es reprendrà alguna experiència concreta al final.

Com veurem, els apartats corresponents als mòduls "Com sabem que hi ha un problema social?" i "Què fem enfront d'un problema social?", centrats en l'acció col·lectiva, es desenvoluparan bàsicament mitjançant dos exemples: els moviments de resistència global i les mobilitzacions dels col·lectius d'usuaris de drogues. Tots dos casos remetent a les maneres en què des de l'acció col·lectiva es problematitzen aspectes de la nostra realitat social. La rellevància d'aquests casos rau a il·lustrar mitjançant experiències específiques aquestes formes d'acció col·lectiva. A pesar de constituir-se en accions col·lectives que comparteixen la idea que el canvi social és possible i desitjable i emprendre accions encaminades a la transformació social, totes dues experiències guarden entre si algunes diferències substancials que ens permetran de guiar la discussió sobre la relació entre diferents formes d'acció col·lectiva i el concepte problema social.

Finalment, en el mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials" centrat en les transformacions socials motivades per les noves TIC, es dedicarà un apartat a revisar els nous escenaris i iniciatives de lluita social possibilitats pels entorns virtuals. Per a això, es recorrerà al cas del Fòrum Social de Porto Alegre que permetrà d'il·lustrar la relació entre aquests esdeveniments i els entorns virtuals.

És important puntualitzar que l'objectiu que justifica la presència d'aquests exemples és el d'il·lustrar, en casos particulars, els aspectes conceptuals desenvolupats en l'apartat. Es tracta de traslladar els desenvolupaments teòrics a experiències d'investigació, intervenció social o acció col·lectiva per a mostrar les maneres en què es concretitzen aquests marcs de comprensió.

Els exemples han de guiar la reflexió sobre quins cursos d'acció possibiliten cada una de les perspectives i quins efectes tenen en els àmbits específics en què s'apliquen.

4.2. L'avaluació, la perspectiva situada l'acció col·lectiva: alguns comentaris sobre la seva lectura

Ja s'ha comentat en els apartats "Sentit de l'assignatura" i "Perspectives, agents i àmbits d'estudi sobre els problemes socials" l'heterogeneïtat de perspectives i agents involucrats en l'àmbit dels problemes socials. Aquesta característica comporta alguns aspectes, respecte de l'estructura de l'assignatura i desenvolupament dels mòduls, que s'han de puntualitzar.

Avaluació

Com ja s'ha apuntat anteriorment, no totes les perspectives ni agents socials estan involucrats de la mateixa manera en l'àmbit dels problemes socials. En sentit estricte, només la perspectiva funcionalista i la perspectiva conflictivista es desenvolupen responnent a cada una de les qüestions que es formulen en els mòduls respectius.

Si ens fixem en l'esquema proposat anteriorment, els apartats d'aquestes dues perspectives estan acolorits de blau assenyalant-lo. En canvi, la perspectiva socioconstruccionista i la situada apareixen acolorides de fúcsia en el mòdul "Sistemes d'avaluació de l'acció" dedicat a l'avaluació. Com veurem, aquestes perspectives fan fortes crítiques a les formes dominants d'intervenció social, motiu pel qual no fan una sistematització de tècniques d'avaluació. Per contra, aposten per la reflexió ètica i política sobre la relació entre les institucions, la intervenció social i els problemes socials. Aquestes reflexions queden recollides en l'últim apartat del mòdul "Sistemes d'avaluació de l'acció", que condensa les idees principals d'aquestes dues perspectives. Per tant, el mòdul "Sistemes d'avaluació de l'acció" dedicat a l'avaluació conté quatre apartats i no cinc com la resta de mòduls. Un de caràcter introductor, dos dedicats als sistemes d'avaluació de la perspectiva funcionalista i la perspectiva conflictivista respectivament, i un quart que condensa les reflexions ètiques i polítiques suscitées des de les perspectives socioconstruccionista i situada.

Si ens fixem novament en l'esquema, veiem que la perspectiva situada apareix íntegrament acolorida de vermell. Com hem comentat anteriorment, aquesta perspectiva representa una **mirada crítica** orientada específicament a l'àmbit de la intervenció social i introdueix reflexions entorn d'aquest. Per aquest motiu, apartats d'aquesta perspectiva incorporen reflexions, comentaris i crítiques que remetien als continguts que es treballaran posteriorment en la resta dels apartats dels materials.

Com veurem, la perspectiva situada proposa una mirada crítica als aspectes bàsics relacionats amb la intervenció social, els agents definits com a adequats per a portar-la terme i les implicacions socials dels models dominants d'intervenció social.

Per tant, la perspectiva situada admet dues possibles lectures. Els apartats d'aquesta perspectiva es poden o bé obviar al principi i llegir al final, una vegada s'han adquirit els coneixements concernents a la resta de perspectives,

Vegeu també

Podeu veure els apartats "Sentit de l'assignatura" i "Perspectives, agents i àmbits d'estudi sobre els problemes socials" per a veure aquesta heterogeneïtat de perspectives i agents.

Contingut complementari

Podeu veure la coloració en l'esquema dels materials dels mòduls.

o bé llegir seguint l'ordre dels mòduls amb la intenció d'obtenir, prèviament, una mirada crítica des de la qual es pugui abordar la lectura posterior de la resta de perspectives.

Acció col·lectiva

Finalment, s'han de puntualitzar alguns aspectes respecte dels apartats dedicats a l'acció col·lectiva. Aquests apartats tenen l'objectiu tant de mostrar aquelles formes d'acció col·lectiva que aconsegueixen problematitzar aspectes del nostre entorn que no s'havien considerat com a problemes socials com de posar de manifest com diferents actors socials es constitueixen en espais des dels quals es posen en dubte les definicions que s'efectuen des de la intervenció social sobre certs problemes socials.

Per a això, es revisen dos exemples concrets d'acció col·lectiva. El primer mostra les formes d'acció política dels moviments de resistència global i emfasitza com des d'aquestes mobilitzacions es problematitzen les societats capitalistes i els efectes en termes de desigualtats socials, precarietat laboral, noves formes d'exclusió, destrucció del medi ambient, etc. que comporten. El segon revisa les definicions i accions fetes per una associació del col·lectiu d'usuaris de drogues que s'erigeixen en una resposta a les definicions i accions empreses des dels àmbits de la intervenció social.

Els apartats dedicats a l'acció col·lectiva revisen les maneres en què es (re)defineixen els problemes socials des d'aquests agents socials d'acció col·lectiva en el mòdul "Com sabem que hi ha un problema social?", i les accions empreses per a això en el mòdul "Què fem enfront d'un problema social?". Òbviament no es dedica un apartat en el mòdul "Sistemes d'avaluació de l'acció" a l'avaluació d'aquestes iniciatives ja que aquestes formes d'acció social no pertanyen a l'àmbit de la intervenció social pròpiament dit, en el si del qual es desenvolupen les avaluacions de programes.

Resum

Els continguts d'aquesta assignatura es desenvolupen en sis mòduls. El primer mòdul és de caràcter introductori. La resta de mòduls, excepte el mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials", plantegen diferents qüestions relacionades amb els problemes socials i mostren com es responen des de múltiples perspectives i agents socials. El mòdul "Les problemàtiques socials en la societat de la informació i del coneixement: nous reptes per als agents socials" està dedicat a la relació entre les TIC i els problemes socials.

Els materials inclosos en els mòduls "Conceptes i teories sobre problemes socials", "Com sabem que hi ha un problema social?", "Què fem enfront d'un problema social?" i "Sistemes d'avaluació de l'acció" es poden llegir seguint dos eixos d'entrada. Per mòduls o enllaçant entre els apartats d'una mateixa perspectiva.

La perspectiva situada, l'acció col·lectiva i el mòdul dedicat a l'avaluació presenten algunes particularitats de lectura.

